

Suïssa: els banquers de les dictadures

El secret bancari existeix en molts països occidentals, però en cap no està envoltat de tanta polèmica com en el cas de Suïssa. Les reclamacions sobre les fortunes d'ex-dictadors i l'escàndol dels 'fons jueus' posen en qüestió la pedra angular de la banca suïssa.

Cada vegada que una dictadura és enderrocada, que un escàndol financer esclata, que es produeix una fugida massiva de capitals, d'una manera o d'altra els bancs suïssos s'hi veuen implicats. Mite o realitat?

L'últim cas, el de Zaire, torna a aixecar les passions de defensors i detractors del secret bancari. Mort en l'exili al Marroc, l'antic president del Zaire, Mobutu Sese Seko, ha deixat un llegat jurídic-financer ben complex a les autoritats helvètiques: bona part de la fortuna que l'ex-dictador havia espoliat al seu propi país durant 32 anys segueix guardada als cofres suïssos. Entre les diferents estimacions sobre la importància d'aquests béns, la del Fons Monetari Internacional, de 400 milions de pessetes és la més citada. Malgrat les nombroses pressions de l'oposició socialdemòcrata i de diverses ONG sobre el

govern suís, el Consell Federal solament ordenà el blocatge dels béns de Mobutu després que Laurent-Désiré Kabila prengués oficialment el poder, el maig passat. Des de llavors, tan sols 600 milions de pessetes han estat localitzats, a part d'haver-se confiscat la seva antiga residència a Savigny, valorada en uns 800 milions de pessetes. Aquestes xifres han estat im-

mediatament contestades per diferents sectors.

El govern de Kabila considera que els béns congelats als bancs suïssos arriben a més d'un bilió de pessetes. Altres fonts independents, com l'ONG Declaració de Berna, creuen que els 600 milions trobats fins ara són només "la punta del iceberg". Segons el secretari d'aquesta organització, Thierry Pellet, "la investigació és massa limitada i ingènua". Pellet no creu que tota la fortuna de Mobutu continuï a Suïssa, ja que el mariscal Sese Seko va tenir prou temps de transferir-la a altres països abans que les autoritats helvètiques decidissin

fer una excepció i blocar-li els fons. De totes maneres Thierry Pellet considera "escandalós que quatre mesos després de la caiguda de Mobutu la Confederació Helvètica rebutgi la demanda de col·laboració judicial presentada per les noves autoritats de la República Democràtica del Congo (RDC)". Per l'Oficina Federal de Policia, la mort de Mobutu podria complicar la demanda de col·laboració judicial. L'argument és ben simple: no es pot iniciar un procés penal contra un mort.

Mobutu Sese Seko. Una bona part de la fortuna que l'antic dictador va espoliar del Zaire continua guardada als cofres suïssos.



Efectivament, si bé la nova llei sobre l'assistència internacional mútua, en vigor des del febrer d'enguany, simplifica una mica el procés, aquesta exigeix "en general" que les autoritats interessades a obtenir el repatriament dels béns condemnin el detentor dels fons. Els juristes adverteixen que aquesta llei està feta sobretot per condemnar penalment els acusats i no tant per facilitar el repartiment de fons robats. Mobutu mai va ser jutjat en vida, fet que limita aquesta via judicial. Segons el ministre de Justícia de la nova República del Congo, la mort de Mobutu no canvia absolutament res en relació amb la demanda presentada el passat mes de maig. De moment l'ambaixada suïssa de Kinshasa ha rebut nous documents sobre les activitats de les antigues institucions del Zaire i els moviments de capitals per intentar demostrar la consistència de les reclamacions.

Acusar els altres. Poc temps abans del bloqueig dels béns de Mobutu, els banquers asseguraven que no quedava res de la fortuna de l'ex-dictador a Suïssa. Ara, es declaren sorpresos que s'hagin trobat 600 milions de pessetes justificant-ho amb possibles "errors" que es poden produir a qualsevol país. "Seria més interessant saber el que passa als països on no han congelat els béns de Mobutu", es defensava davant la premsa Michel Derobert, secretari general de l'Associació Suïssa de Banquers. Àustria i Luxemburg eren acusats implícitament.

Com en el cas de Mobutu, els fons del també desaparegut Ferdinand Marcos, ex-president de Filipines, segueixen congelats als bancs suïssos des de 1986. Després de rebre fortes pressions polítiques, el Consell Federal va decidir aixecar el secret bancari i blocar "provisionalment" la fortuna de Marcos, valorada en uns 7.000 milions de pessetes. La resta dels seus béns quedaran disseminats en diferents comptes entre els estats Units i Hong Kong.

Després d'onze anys la situació no ha variat gaire. Davant de les

reclamacions dels tres actors implicats en l'afer (la dona de l'ex-dictador Imelda Marcos, el govern filipí i unes 10.000 víctimes), Crèdit Suisse i la Société de Banque Suisse esperen que la investigació aclareixi a qui hauran de tornar els fons malversats per Marcos. Però de fet, els juristes dels bancs suïssos han fet tots els possibles per dificultar la recerca creant un laberint de societats que naixien i desapareixien constantment. L'organigrama era impressionant: la fundació Charis es transformà successivament en Scolari, després en Valmo, Fides-Trust, i finalment en Spinus. La història dels fons del clan Marcos està marcada per contínues irregularitats i episodis estrafolaris. El 1987, dos advocats suïssos representants del milionari Kaschoggi

Per primera vegada, les autoritats helvètiques han decidit retornar a un estat els diners malversats per un dictador.

(proper a Marcos) aconseguiren desbloquejar dos comptes que representaven milions de dòlars. La reacció arribaria massa tard. Quan el Consell Federal decidí tornar a blocar els fons, els diners ja havien desaparegut.

Actualment, el procés està aturat perquè Imelda Marcos encara no ha estat jutjada per les instàncies competents del seu país, condició imposada per les autoritats suïsses per tornar els béns. L'advocat de la família Marcos continua reclamant la fortuna del dictador la qual, segons Ferdinand Marcos, mai va existir... I els responsables del Crèdit Suisse recorden que, encara fa poc, la Comissió federal dels bancs estimava que Marcos



ARXIU

era "un bon dictador". El govern filipí ha demanat al tribunal federal suís d'estudiar la possibilitat d'avançar en el procés sense que la dona de l'ex-dictador sigui jutjada. En cas contrari, el govern de Manila utilitzaria l'últim recurs: l'article 102 de la Constitució el qual autoritza el Consell federal a intervenir si "els interessos de la Confederació a l'estranger" ho exigeixen. Pot ser la darrera oportunitat.

Un mes després de la decisió sobre el dossier Marcos, la família de Jean-Claude Duvalier, ex-dictador d'Haití, veia bloquejats els seus fons dipositats a Ginebra l'abril de 1986. La restitució dels béns espoliats a Haití sembla molt més difícil que en el cas de les Filipines. La reclamació del govern Aristide no va ser atesa per les autoritats suïsses a causa de "les poques garanties democràtiques" que oferiria el país. El més greu d'aquest afer és que la fortuna del clan de Bébé Doc sembla, malgrat el gel, haver-se fos.

En els tres casos, la mort dels dictadors posa de relleu un buit important en la legislació helvètica que deixa els bancs com a únics hereus de les dictadures. Tanmateix, la decisió del Tribunal federal el passat més d'abril en relació amb la fortuna de l'ex-dictador de Mali, Moussa Traoré, significava un canvi en la política de la confederació suïssa. Per primera vegada, les autoritats helvètiques han retornat a un estat els diners malversats per un cleptòcrata. La importància d'aquestes de-

Ferdinand i Imelda Marcos. La vídua de l'ex-dictador reclama una fortuna que, segons el seu marit, no va existir mai.

La perversió del secret bancari

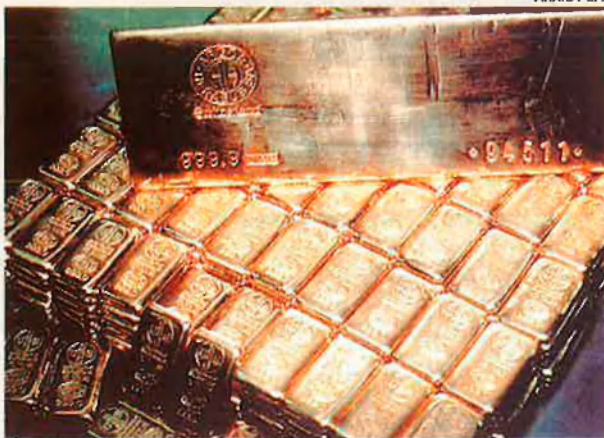
El destí dels tresors que els dictadors havien amagat a Suïssa va començar a canviar a començaments dels anys 80. Abans, era simple: no hi havia cap legislació que en permetés el repatriament, només un article de la Constitució gairebé inutilitzable. Els anys 60 i 70 varen significar una benedicció per als bancs, els quals no havien de preguntar-se per la procedència de les fortunes dipositades pels caps d'estat respectables per a la diplomàcia occidental. Amb els primers enderrocaments de dictadures militars, les demandes de repatriament de fons malversats sospitosos de "dormir" en cofres suïssos es varen multiplicar, però segons la llei vigent aleshores no hi havia res a fer. Això va canviar a partir de 1983, quan una llei de col·laboració internacional en matèria penal va autoritzar, sota moltíssimes condicions, la possibilitat de blocar els béns espoliats; la nova sensibilitat internacional ho

exigia. Des de llavors hi ha una llei, certament mal adaptada a casos com els de Mobutu i Marcos, que ha permès una flexibilització del secret bancari i el retorn de fons malversats.

Però, quin és l'origen del secret bancari? Les autoritats federals introduïren aquest principi a l'article 47 de la Constitució el 1934, per motius humanitaris, amb l'objectiu de protegir la identitat dels jueus alemanys que havien dipositat els seus fons a Suïssa. L'article 47 estipulava que "aquell qui, en qualitat de membre d'un òrgan, d'empleat (...) de banca (...) hagi revelat un secret confiat a ell o del qual tingui coneixença, a causa de la seva tasca o feina, aquell qui hagi incitat un altre a violar el secret professional, serà castigat amb l'empresonament per sis mesos com a màxim o bé amb una multa que podria arribar fins als 50 mil francs (5 milions de pessetes)". Aquest principi, però, es veuria totalment pervertit en pocs anys. La Gestapo utilit-

zaria precisament el secret bancari per dur a terme l'extorsió de fons d'una manera sistemàtica. El sector bancari esdevingué un món a part, eficaçment protegit per aquesta disposició legal. Avui dia, es calcula que la fortuna ingressada als bancs suïssos fora de l'abast del fisc és de més de 10 bilions de pessetes.

És cert que el secret bancari existeix



Lingots d'or. L'afer de l'or jueu confiscat pels nazis durant la II Guerra Mundial ha posat en evidència la banca suïssa.

en altres països (Àustria, Luxemburg, Panamà, les Bahames, Montserrat...), amb diferents graus d'aplicació. Però enlloc està envoltat d'una seguretat tan absoluta, ja que la seva violació és castigada per la llei federal, encara que l'afectat no presenti una demanda. La simple negligència és considerada com un delictes. Si l'article 47 es posà en qüestió, va ser sobretot a causa de l'escàndol que esclatà el 1977 i que va tacar la reputació d'un dels pilars de la gran banca: el Crèdit Suisse de Zuric. Aquest cas, conegut com l'afer Chiasso, serà un dels escàndols més greus de la història bancària. Els resultats de la investigació provocaren una major vigilància sobre els bancs per intentar evitar que aquests continuessin encoratjant la fugida massiva de capitals estrangers cap a Suïssa. Els partits d'esquerra aprofitaren el context per demanar l'aixecament del secret bancari en cas de frau fiscal, comès a Suïssa o a l'estranger, i en

cas de violació del control de canvis.

Entre 1977 i la celebració del referèndum de 1984 per limitar el secret bancari, no van mancar els escàndols que implicaven els grans bancs suïssos en l'acollida de diners il·lícits, per exemple, de la família Pahlevi d'Iran o del règim racista de Sud-àfrica. El text elaborat pel partit socialista, "Bankeninitiative", fou rebutjat per la majoria de la població, no sense la influència d'una immensa campanya de relacions públiques organitzada pels bancs helvètics amb un cost d'uns 1.500 milions de pessetes. A partir de 1984, molts governs han portat els bancs suïssos davant dels tribunals, però no sempre han aconseguit demostrar la veracitat de les reclamacions presentades. Aquest ha estat el cas de l'ex-URSS, Paraguai, Panamà, Romania, Somàlia o Corea del Sud.

Enmig d'aquest ambient d'escàndols i de contínua sospita sobre la provenença

dels fons dipositats als bancs suïssos, no és estrany que persones properes a les ONG imaginessin el 1987 una nova proposta: la Banca Alternativa (BAS). Els fundadors de la BAS establiren els eixos principals d'aquesta iniciativa: una política de transparència, la concessió de crèdits segons criteris ètics ben estrictes (ecològics, socials...) i la promoció de lligams solidaris entre els clients. Una comissió s'encarregaria de vigilar pel compliment d'aquests principis. Secret bancari obliga, la BAS no pot fer públics els noms dels seus accionistes i dipositants. Tanmateix, la BAS exigeix a aquests últims declarar l'origen dels fons que li són confiats. Després d'obrir les seves portes el 1990 a Olten, la BAS segueix en expansió en tot el territori suís. Els escàndols successius relacionats amb el secret bancari han ofert una bona oportunitat a un moviment de reacció contra el model dominant. J. T.

cisions és sobretot simbòlica, ja que els fons retornats (300 milions de pessetes) signifiquen una petita part dels béns reclamats pel nou govern de Mali, uns 100 mil milions. Una vegada més, la manca de col·laboració de les institucions suïsses fins aquesta data havia estat denunciada repetidament.

50 anys després. En un moment en què el poble suís i les seves Institucions es veuen obligades a donar comptes en relació a "l'or jueu" robat pels nazis durant la II Guerra Mundial, la Confederació helvètica podria tenir, més que mai, interès a realitzar algun gest de bona voluntat envers les demandes presentades. Mentrestant, detractors i defensors del secret bancari utilitzen totes les armes possibles en una batalla que es presenta llarga i incerta. Pels detractors, partits d'esquerra i ONG, el secret bancari representa, d'una banda, donar total llibertat als bancs per acollir diners provinents de tot tipus d'activitats il·lícites (blanqueig de diners, fuites de capitals, malversament de fons públics...). Els sectors progressistes recorden que les seves propostes preveuen l'aixecament del secret bancari només en el cas d'obrir-se un procés penal. D'altra banda, aquests esperaven que la polèmica dels "fons jueus" servís perquè cinquanta anys després de l'Holocaust nazi no es repetissin els mateixos errors del passat.

Pels partits conservadors i per la banca, les iniciatives per limitar el secret bancari són una amenaça per la confiança dels clients en el sistema bancari suís i pel futur de l'economia helvètica. La dreta afirma que si Londres torna a dominar el mercat financer europeu, en detriment de Zuric, és per culpa del trencament d'aquesta confiança. Els banquers consideren, d'altra banda, que l'economia no s'ha de preocupar de les qüestions ètiques. I afegeixen, "els bancs prenen moltes precaucions quan es tracta d'acollir diners d'un cap d'estat". L'oposició socialdemòcrata respon, amb ironia, "és possible".

Jordi Tejel

Postgraus

*La formació contínua que
dóna resposta a les
noves demandes socials*

97/98

- **Gestió de Residències i Serveis per a Gent Gran**
4a. edició. Inici: 27 d'octubre de 1997
- **Acompanyament en el Sofriment i en la Mort**
Nou programa. Inici: 7 de novembre de 1997
- **Intervenció Socioeducativa amb Minories Ètniques i Immigració**
Nou programa. Inici: 12 de novembre del 97
- **Animació Estimulativa i Discapacitat: Gent Gran, Persones amb Disminució, Salut Mental**
2a. edició. Inici: 24 de novembre de 1997 (modalitat a distància via xarxa telemàtica)
- **Direcció i Gestió d'Organitzacions No lucratives i d'Economia Social**
4a. edició. Inici: 24 de novembre de 1997 (modalitat a distància via xarxa telemàtica)
- **Disseny i Direcció de Projectes d'Educació Ambiental**
Nou programa. Inici: 9 de gener de 1998
- **Educació a través del joc i la joguina. Ludoteques: Gestió i Organització**
Nou programa. Inici: 13 de gener de 1998
- **Expert en Inserció Laboral**
2a. edició. Inici: febrer de 1998
- **Dinamització de la Lectura**
2a. Edició. Inici: juny de 1998

Informació i preinscripcions:

Institut de Formació Fundació Pere Tarrés.
C Entença 157, 08029 Barcelona



902/41 00 00



Secció d'Educació Social

(Fundació Pere Tarrés)

Facultat de Psicologia i

Ciències de l'Educació Blanquerna



Universitat Ramon Llull